

In professor rumantsch perscrutescha parasits

Il schef da l’institut sto era recaltgar daners per finanzia la retschertga

DA CLAUDIA CADRUVI / ANR

■ **Dapi 17 onns timuna Peter Deplazes l’institut per parasitologia a l’Universitad da Turitg – igl è in dals pli gronds en l’Europa. Da preschent sviluppessa in team ina virola cunter toxoplasmosa. Il professor è in grond expert areguard il verm da vulp. Avant onns ha el perscrutà las parasitosas tar pazients da Sida (Aids).** Al telefon di el che ses institut sa chattia en il «Tierspital». La schurnalista rumantscha s’imagina che l’institut saja ina partiziun da forsa duas u trais stanzas. Arrivada en il lieu sto ella constatar ch’il Tierspital n’è betg mo in chasament, mabain in entir quartier cun plirs gronds blocs, blers bajetgs pitschens, stallas, uigls e perfin cun ina fravgia per enferrar chavals. L’entir complex furma la facultad «Vetsuisse» per medischina veterinaria. L’institut per parasitologia è situà en in agen bajetg cun plirs labors ed in’atgna administraziun. Là lavuran passa quaranta persunas. L’institut tutga en l’Europa tar ils pli renconuschids ed «exportescha» giuven parasitologs e parasitologas che surpiglian professuras ad universitads en auters pajais.

Ina nova virola

«Ina gronda finamira fiss da pudair contribuir a la vaccinaziun cunter toxoplasmosa», di Deplazes. «Fin uss n’èsi anc reussì a nagin. Igl è ina chaussa fitg complexa e fiss in eveniment da pionier mundial.» Quatter teams da perscrutaziun lavuran en l’institut e dus s’occupeschan da questa tematica. Els n’èn gnanc pli uschè lunsch davent da questa finamira, l’onn proxim vul ins già cumenzar cun tests.

Cun violar ils giats che derasan il parasit cun lur excrements speran ins da pudair reducir la derasaziun. Ils giats èn ils purtaders principals dal parasit «toxoplasma gondii». Per il solit n’è la toxo-

Il director Peter Deplazes maina l’institut per parasitologia nua che 45 collavuraturs lavuran en la perscrutaziun, en labors ed en l’administraziun.

plasmosa gnanc problematica ed in carstgaun senta strusch l’infezziun. Ma sch’ina dunna en speranza survegn la malsogna per l’emprima giada po quai chaschunar donnos irreversibels tar l’embrio.

Mustgins importeschan malsognas

Il mustgin «aedes japonicus» sa derasa dapi intgins onns en il nord da las Alps (betg da scumbigliar cun il mustgin-tigher che viva mo en il sid). Ins al chatta tranter auter en il conturn da Cuira. In team interquera talas specias novas. Ins tschertga il mustgin en la natira, al piglia e lascha sa multiplicar el en il labor per far experiments.

«Quest mustgin ha il potenzial da transmitter tscherts virus e parasits», explitescha Deplazes. «Fin uss n’ha el betg chaschunà problems, ma nus stuain star allerts.» El pudess derasar novas malsognas. Questa tematica haja in grond avegnir per la retschertga ed ils parasitologs da l’exteriur observan cun interess ils resultats svizzers.

Il niz pratic da la lavur scientifica èn tranter auter tests per veterinaris. L’institut ha sviluppà in «fast test» per il verm da cor da las vulps u da chauns. In veterinar po uschia intercurir entaifer diesch minutas sch’in chaun è infectà. Il verm da vulp, numnà «echinococcus», ha adina puspè fatschentà il parasitolog. Suen-

ter la ravgia da chauns è la populaziun sa revegnida e las vulps vivan oz schizunt en citads. «A Turitg vivan bler dapli vulps ch’èn Surselva», di Deplazes. Ensem cun l’Uffizi federal veterinar ha l’institut perquai erui co ch’ins po tegnair sut controlla la derasaziun dal verm da vulp.

Ina da las incumbensas principalas dal manader d’institut è da generar mintg’onn meds finanzials tant en l’industria sco dals programs da perscrutaziun europeics. Ils daners che l’universitad contribuescha na bastassan mai per mantegnair quatter teams. L’institut cumpiglia anc in center per diagnostica nua ch’ins examinescha mintg’onn fin 25 000 provas sin parasits.

L’emprim betg savì tge far

«Jau sun stà il davos d’ina gronda famiglia e na saveva a la fin da la scola betg propi tge far», conceda Deplazes. Sco cumpromiss haja el emprendì dissegnader da construcziun bassa. Ma el haja svelt vesì ch’i na saja betg sia professiun. Suentar la matura per creschids a Turitg avess el gi gust da studegiar biologia, ma el haja tschernì il studi da veterinaris – er in pau cun l’idea da forsa turnar in di en il Grischun.

Sco student ha el surpiglià in job e gi quità da las nursas e chauras en l’institut da parasitologia. Là ha el remartgà che quest rom correspundia a ses interess. En sia dissertaziun è el sa fatschentà cun il verm da chauns. Impurtant en quest connex è stà in segiurn en l’Australia nua ch’el ha examinà tar ils Aboriginis co parasits vegnan transmess dals chauns sin uffants. Insumma metta il professor grond pais sin barats da studi. Ils ultims onns è el stà en il Butan u a Cosovo ed ha observà l’influenza da la religiiun: En il Cosovo existia per exempel in firà nua ch’ins mazchegia a chasa mintgamai ina nursa, tge che favurisescha l’infezziun da chauns.

Impurtant per sia carriera saja stada la lavur areguard pazients d Sida en ils onns 90. «Bers pazients da Sida èn morts en ils onns 90 entras las parasitosas. La toxoplasmosa ha mazzà blers», di Deplazes. Las enconuschientschas scientificas che Deplazes e sia gruppa da perscrutaziun han pudì contribuir da lezzas uras han purtà grond resun.

Curt e bun

Naschi ils: 20 d’avust 1956
Creschi si a: Sagogn
Stadi civil: maridà
Uffants: in figl ed ina figlia
Abitescha a: Turitg
Passiun: pictura figurativa
Va gugent a: Sagogn u en Burgogne

Parasitologia en tschintg minutas

Sco professor instruescha Peter Deplazes ses rom a students da la medischina, veterinaris u biologs. El ha scrit cudeschs gross davart parasits. Ses manuals vegnan consultads dad experts. Sia glista da publicaziuns dumbra 18 paginas. L’anr ha supplitgà il parasitolog da dar ina mini-lecziun per il lectur da La Quotidiana.

Tge è in parasit?

Peter Deplazes: In parasit è in animal u in organissem ch’è spezialisà da viver sin ed en il carstgaun u l’animal. El ha chattà in habitat en la charn, en il begl, en il tscharvè u sin la pel dal giast. I dat parasits che restan cun nus l’entira vita. Auters, per exempel in mustgin u in raichen, restan mo curt, tschitschan

saun e van puspè. I dat verms che statan cun nus decennis. In protozon, in organissem dad ina cella, po star onns or en nus e nus na sentin nagut, in auter puspè po chaschunar malsognas, singulas da questas malsognas san esser mortalas.

Datti buns parasits?

Parasits èn organissem che vivan sin noss custs. Quai vul dir, en sasez na pon parasits betg esser buns. Tscherts parasits èn fitg patogens. Auters fan strusch donn, ma nizzegian tschertas flaivezzas. Ins discorra dad opportunists. I dat novas teorias che parasits hajan giugà ina rolla impurtanta en il svilup dal sistem immunitar dal carstgaun u era la «Hygienehypothese» da-

mai ch’ins vesa che parasits pon avair in effect che protegia encunter allergias. Igl è teorias fitg interessantas. Ma per il mument èsi anc ina tematica da retschertga.

Tge parasit po daventar malemper-naivel?

Per exempel l’echinococcosis. El viva en il begl da la vulp u dal chaun e s’ignivescha normalmain en mieurs. Ma sch’il carstgaun tschiffa si quests ovs, per exempel cun nutriment contaminà, sa planta il parasit en il dir dal carstgaun. Là chaschuna el ina sort tumor e crescha sco in carzinom, dentant mo plaunsieu. Sco terapia datti l’operaziun u ch’ins sto prender onns ora medicaments.

Mintgatant pon ins leger en gasetta ch’i dettia tals parasits sin frajas?

Gea, l’uschenumnà «Fuchsbandwurm» u verm plat da vulp. Ma betg mintga contact è malsegir. Tar in da tschient contacts po il verm forsa s’ignivar en il carstgaun. Sche nus giain en vacanzas essan nus confruntads cun in auter parasit malsegir: il plasmodium falciparum che chaschuna malaria. Uffants sut tschintg onns moran anc oz en l’Africa da la malaria.

Pon ins esser immun encunter parasits?

Differents parasits laschan enavos suenter l’emprima infezziun ina protezziun immunisanta che protegia ils

carstgauns u animals da puspè vegnir malsaun tar la proxima infezziun. Questa immunitad gioga per exempel ina rolla tar giats che excrementeschan mo ina giada ils parasits e suenter impedescha la protecziun ch’ils parasits sa multiplieschian il begl dal giast. Ina vaccinaziun pudess avair gist quest effect.

Èn parasits bels?

Per in parasitolog èn els sa chapescha fitg bels (sto rir). Sche nus faschain la diagnostica aud’jau mintgatant ina assistenta che di: Oh, guarda quant bell! Ils parasits han structurass fascinantas e bellas colurs. Sch’ins contempla sut la marella in raichen vesa el ora sco in roboter cun detagls verruts.

Il mustgin «aedes japonicus» sa derasa plaunsieu en il nord da las Alps. Ils parasitologs da Turitg emprovan dad eruir sch’il mustgin chaschuna novas malsognas.

Il verm da vulp viva normalmain en il begl da la vulp. Sch’il carstgaun mangia insatge ch’è contaminà cun ovs da quest parasit po il verm s’establiar en il dir e chaschunar ina malsogna che sumeglia il cancer.

FOTOS C. CADRUVI/MAD

